

Виши асистент мр Дамјан Даниловић

Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ФИНАНСИЈСКО ИЗВЈЕШТАВАЊЕ ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА

Финансијско извјештавање представља један од важнијих института транспарентности компанија. Нема правне државе нити тржишне економије без добре концепције овог подручја. Различите промјене тржишних прилика утичу на његову сталну динамику. Аутор ће се у овом раду бавити појмом института извјештавања, представити регулативу Европске уније на овом пољу, као и регулативу унутар БиХ.

Кључне ријечи: Финансијско извјештавање; Привредни субјекти; Регулација.

1. УВОД

Пословање привредних субјеката изнедрило је читав низ правних односа и института. Кључна ствар у тим односима, што је и тенденција правног система, јесте заштита повјерилаца и потенцијалних инвеститора. Држава санкционише грубе пословне преваре различитим мјерама. У односима у којима је претежан приватни интерес, правни систем нуди различите заштитне опције субјектима. Најчешће, можда и најјаче, постериорне мјере заштите јесу тужбе. Међутим, отишло се корак даље, па правни системи нуде априорне мјере, у виду финансијског извјештавања, путем којих се инвеститори и пословни партнери могу упознати са финансијским стањем привредних субјеката. На тај начин, инвеститори и пословни партнери донекле се штите од евентуалних ризика.

Финансијско извјештавање нуди неопходне информације свим заинтересованим странама у и изван привредног субјекта.¹ Власници

Дамјан Даниловић, danilovicdamjan@yahoo.com.

¹ IASB, Conceptual Framework for Financial Reporting, http://catalogue.pearsoned.co.uk/assets/hip/gb/hip_gb_pearsonhighered/samplechapter/KothariCh2.pdf, 3. и 39, 1. август 2014.

и инвеститори добијају податке на основу којих процјењују квалитет рада менаџера, потенцијалне ризике и поврат инвестираног; запослени о стабилности и профитабилности послодавца; зајмодавци о процјени кредитног ризика; добављачи о сигурности наплате потраживања; а владе добијају податке неопходне за провођење и праћење различитих политичких мјера. Модел управљања информацијама доприноси остварењу циљева организације тиме што осигурава: 1) да сви значајни интереси учесника у пословању организације буду узети у обзир; 2) да се остваре интереси свих учесника; 3) да се прате ризици на нивоу цијеле организације.² Из наведеног се закучује да је финансијско извјештавање важан сегмент корпоративног управљања.

Поред овога, оно има и шири аспект. У савременим економијама, тржиште је најважнији механизам алокације рада, услуга и новца. Одређени степен повјерења је неопходан услов за функционисање тржишне економије.³ Незамисливо је постојање савремене економије без финансијског извјештавања, јер би информациони мрак довео до тоталног привредног мрака. Пословање привредних субјеката било би сведено на варање, без скоро икаквих чињеница на којима се базира међусобно повјерење.

Финансијско извјештавање се обавља кроз интерне системе. Процес контроле финансијског извјештавања организују или надзиру генерални директор и финансијски директор, или особе са сличним функцијама, а провјеру врше управни одбор компаније, менаџмент и друго особље, како би дали објективно увјеравање о поузданости финансијског извјештавања и припреми финансијског извјештавања за спољне потребе у складу са општеприхваћеним рачуноводственим принципима.⁴ С тим у вези, на њима лежи одређен степен одговорности за истинито извјештавање.

У историјском току, посебно у посљедњих неколико деценија, значај овог питања је све већи. Разлог је интеграција свјетског економског и финансијског тржишта. Компаније су одавно престале да послују у ужем окружењу. Стога, хармонизација принципа финансијског извјештавања мора одиграти велику улогу у заштити заинтересованих страна широм свијета. Циљ Европске уније је постизање јединственог тржишта, тако да у оваквој констелацији односа њени органи усвајају одређене правне прописе којим се донекле хармонизује ово поље. Област

² М. Гавриловић, „Управљање информацијама – модел савременог корпоративног управљања ризицима“, *Финрар* 2014, 200.

³ R. Anderson, *Risk Management and Corporate Governance*, OECD, Paris 2010, 5.

⁴ М. Станишић, „Оцјена ефикасности интерних контрола над финансијским извјештавањем“, *Revicon* 2007, 358 и 359.

финансијског извјештавања уређује начин евидентирања, састављања и објелодањивања одређених финансијских информација привредних субјеката, које су важан индикатор њихове финансијске позиције.

Дакле, финансијско извјештавање представља посебну обавезу привредних субјеката, да у складу са законским процедурама врше јавно и периодично извјештавање о свом унутрашњем стању у виду утврђених стандардизованих финансијских показатеља. Постоје четири ставке које се објављују: биланс стања, биланс успјеха, промјене у капиталу и извјештај о новчаним токовима. Биланс стања показује финансијско стање привредног субјекта на одређени дан кроз приказ активе и пасиве (дуговања). Ту се на прегледан начин представља стање цјелокупне имовине, потраживања и обавеза кроз вриједносно-финансијски исказ. Биланс успјеха показује колики је успјех компаније у одређеном финансијском периоду, на бази разлике прихода и расхода у оквиру одређеног временског периода. Промјене у капиталу пружају значајне податке за студиозније сагледавање финансијске позиције, јер стање капитала компаније директно показује финансијску моћ компаније. Извјештај о новчаним токовима показује токове готовине компаније у одређеном временском периоду. У суштини, на његовој основи се може додатно извршити анализа реалне економске снаге и сагледати утицај прилива и одлива новца на реално вредновање унутар биланса. Величина компаније опредјељује обим финансијског извјештавања. Велике компаније објављују све четири ставке, средње имају обавезу објављивања прве двије ставке, док су мале изван обавеза извјештавања.

Кодексима корпоративног управљања такође се прописују обавезе извјештавања за котиране компаније с циљем заштите заинтересованих страна. Стандард 13. Кодекса корпоративног управљања Бањалучке берзе регулисао је низ питања у вези са обезбјеђивањем транспарентности. Финансијско извјештавање се врши у складу са међународним рачуноводственим стандардима и међународним стандардима финансијског извјештавања, а поред тога утврђује обавезу друштва на објављивање свих материјално значајних информација (свака информација чије посједовање утиче на њеног посједника приликом доношења економске одлуке, сем оних које су у домену пословних тајни), података о пословању, власништву, статусним промјенама, развојним плановима и њиховом утицају на положај запослених, кретање зарада, условима рада, члановима управљачких органа и интерних ревизора, распоdjели добити, трансакцијама са повезаним лицима, факторима ризика, посебним правима управе итд.,

с тим да објелодањивање не буде везано само за податке прописане законом и професионалним нормама, већ треба да укључи стратешке циљеве, план пословања за будући период, анализу и ставове управе о протеклом пословању, појашњења управе о евентуалним одступањима од планираних резултата и остварене стратешке циљеве.⁵

Финансијско извјештавање представља област у којој се директно штите привредни систем земље и индивидуална права инвеститора. Лоше, тј. манипулативно финансијско извјештавање је инвеститоре Енрона коштало 11 милијарди долара, а цијена акције је са 90 долара у 2000. години пала на само један долар у 2001. години.⁶ Преварно извјештавање може само привремено да одигра улогу заштите повјерења код инвеститора, али реално стање мора ускоро да исплива на видјело, када инвеститори неминовно трпе штету у висини разлике нереално приказиване вриједности имовине.

Хармонизација права је често пратећа активност финансијских интеграција. У области финансијског извјештавања, ова чињеница је евидентна. Када дођу на ново тржиште, страни привредни субјекти водећих економија желе да затекну иста правила игре као у земљама поријекла. У области финансијског извјештавања то им је неопходан алат за позиционирање на тржишту, јер истим стандардима којима вреднују своју имовину и правилима извјештавања могу да оцијене друге. У случају хармонизације принципа, они не морају имати додатне трошкове прилагођавању другачијим стандардима.

2. МОДЕЛИ ИЗВЈЕШТАВАЊА

Историјски посматрано, озакоњење области финансијског извјештавања различито се одвијало. У европским државама, почетак се веже за француски трговачки законик из 1673, којим је прописано да сва друштва морају водити рачуноводствени дневник, писану кореспонденцију и годишњи инвентар, док се у осталим земљама ова област озакоњује у 18. и почетком 19. вијека.⁷

Разлике у култури, менталитету, историјским околностима, привредном и социјалном окружењу узроковале су разлике у системима

⁵ *Стандарди корпоративног управљања*, Комисија за хартије од вриједности Републике Српске, Бањалука 2011, стандард 13.

⁶ К. Шкарић Јовановић, „Финансијско извјештавање о ентитетима за посебне намјене“, *Финрар* 2012, 34.

⁷ Д. Гулин, „Развој рачуноводствене регулативе у свијету и Републици Хрватској“, <http://web.efzg.hr/dok/RAC/Razvoj%20ra%C4%8D%20%20regulative%20u%20svijetu%20i%20RH.pdf>, 5 и 6, 2. септембар 2014.

корпоративног управљања. Систем управљања је посредно и непосредно доприносио систему финансијског извјештавања. Менаџерски систем Америке довео је до бројних финансијских скандала. Иако су неки од основних параметара овог система задржани, морало је доћи до дефинисања строжих правила игре. Данашњи амерички систем извјештавања карактеристичан је по строгости, са тачно прописаним обавезама извјештавања. Правила прописује, контролише и санкционише Комисија за хартије од вриједности. Трансформација се одиграла и на пољу проширења одговорности директора у погледу садржаја и објелодањивања извјештаја, који могу бити кривично одговорни ако су исти нетачни.⁸ Судска пракса је накнадно установила прецизније стандарде одговорности.

У европским земљама постоји двострука реулатива. Националним законима регулисани су садржаји извјештаја, док се кодексима управљања прописују додатни (некад обавезујући, некад необавезујући) критеријуми објелодањивања важних информација.

Иако се уочавају битне међусобне разлике, оба система имају заједничке токове. Ток хармонизације надилази ЕУ. Европска унија је само степеница у провођењу хармонизације принципа извјештавања. Међународни одбор за рачуноводствене стандарде прописује правила финансијског извјештавања која треба да буду прихваћена у цијелом свијету, како би се хармонизацијом обезбиједио сигурнији положај инвеститора кроз једанака правила игре.

3. ТОКОВИ ХАРМОНИЗАЦИЈЕ РЕГУЛАТИВЕ ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЈЕШТАВАЊА

Почетни кораци интеграције европског тржишта праћени су одређеним заједничким (врло уопштеним) стандардима извјештавања. Од оснивања ЕУ наставило се на исти начин. За европске земље најважније су 1, 4. и 7. директива из области компанијског права. Прва директива прописује сет информација које подлијежу јавном објављивању. Међу њима је и биланс стања и биланс успјеха, са ознаком лица која их сертифициују, који се морају објављивати у националним новинама, са обавезом формирања регистара у којима ће се водити и из којих се могу добијати копије докумената. Четврта директива прописује да годишњи рачун мора бити истински и фер виђење имовине компаније, обавеза, финансијске позиције, добити и губитака, те да интегрални документ садржи биланс стања, биланс успјеха, извјештај

⁸ Д. Микеревић, „Финансијско извјештавање као инструмент корпоративног управљања или као подлога финансијској анализи“, *Revicon* 2010, 146–147.

управе о пословању, те извјештај ревизора.⁹ Седма директива се односи на обавезу финансијског извјештавања повезаних друштава. Наведена регулатива је врло уопштена, а корјен хармонизације детаљнијих правила извјештавања сеже изван ЕУ. То је последица свјетских финансијских интеграција. Елементи обавезног објављивања формирају се кроз лупу међународних стандарда финансијског извјештавања (МСФИ), који представљају извор хармонизације области финансијског извјештавања.

Ера глобализације, све већих економских и финансијских интеграција, све већих кретања роба, капитала и услуга, условила је потребу хармонизације на овом пољу, па је на нивоу ЕУ усвојена уредба (*EC Regulation 1606/2002*), којом се МСФИ стандарди подижу на ниво обавезних када су у питању котиране компаније у свим државама чланицама почев од 2005.¹⁰ Истраживања показују да је у значајном броју некотираних компанија ЕУ забрањена примјена МСФИ, тако да ова неуједначеност изазива релативно неповјерење инвеститора и чини нужним успостављање хармонизације и у овим случајевима.¹¹

Европска унија има несумњив интерес да буде остварена хармонизација основних принципа и стандарда „ревизијске структуре“ у земљама чланицама. Године 2006. усвојена је директива (*EC Directive 2006/43*) која се тиче провођења јавног надзора над ревизијском струком, провјере квалитета рада ревизорских кућа, и ревизора, као и о њиховог односа према земљама које нису чланице.¹²

Међународни стандарди финансијског извјештавања на детаљан и обухватан начин регулишу опсег извјештавања. Због њихове обимности и темељитости увидјело се да треба другачије поступати у случају малих и средњих компанија. Због тога су 2009. године усвојени међународни стандарди финансијског извјештавања за мала и средња предузећа. Циљ је била редукција стандарда, јер је економски неефикасно да мала и средња предузећа имају идентичан обим обавеза у финансијском извјештавању. С друге стране, оправдано се може закључити да су инвеститорима „најинтересантније“ велике компаније, што је уједно други разлог за редукцију. И поред тога, неке земље су одлучиле да донесу националне стандарде за мала и средња предузећа и додатно

⁹ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд 2007, 627, 637, 640.

¹⁰ М. Бартуловић, *Регулаторни оквир финансијског извјештавања*, Свеучилиште у Сплиту, Сплит 2013, 32–33.

¹¹ И. Мијоч, „Рачуноводствена начела и стандарди (МСФИ и МРС)“, http://www-efos.unios.hr/arhiva/dokumenti/inf_sustavi_u_rac.pdf, 9, 25. септембар 2014.

¹² Л. Жагер, С. Север Малиш, А. Јежовита, „Што је заиста улога ревизије у садашњим увјетима?“, *Revicon* 2013, <https://www.revicon.info/dokumenti-neum2013/5.LajosZager.pdf>, 25. септембар 2014, 253 и 254.

поједноставе обавезе извјештавања и уваже локалне специфичности (Хрватски стандарди за мала и средња предузећа).¹³

Босна и Херцеговина је реципирала међународне стандарде финансијског извјештавања, који су се у почетку једнако примјењивали на сва предузећа. Овакво поступање проузроковало је извјесне проблеме. Први проблем је моменат рецепције, односно важења међународних стандарда финансијског извјештавања у БиХ. По слову закона, они су важећи чим их усвоји Одбор. Будући да је БиХ земља у којој правна сигурност није на завидном нивоу, оваква директна примјена може погоршати правну сигурност. Сматра се да би било примјереније да се изврши промјена легислативе. Промјена би требало да предвиди процедуру рецепције, тј. да се пропише примјерен рок у коме се међународни стандарди објављују у службеним гласилима у БиХ, након чега ступају на снагу. На овај начин би се омогућило заинтересованим субјектима довољно времена да се упознају са истим. На овај начин се превазилази још једна препрека везана за језичку баријеру. Пракса је показала да реципирани стандарди нису никада преведени у цијелости, нити се преведени могу добити, што додатно погоршава правну несигурност. С друге стране, у пракси се често може чути примједба рачуновођа на лоше преводе. Дакле, проблем је у фрагментираности и несигурности, тако да би фаза рецепције значајно или потпуно уклонила наведене проблеме.

Други проблем односи се на прикладност општих правила за мала и средња предузећа (МСП). По схватањима неких аутора, требало би на посебан начин третирати мала и средња предузећа. На истом становишту је био ИАСБ, па су усвојени стандарди за мала и средња предузећа. У Републици Српској они се користе од 2011. године,¹⁴ док се у Федерацији БиХ очекивао почетак примјене од 2013. године, што се није догодило. Ова неуједначеност унутар истог државног оквира негативно се одражава на повјерење инвеститора. Суштина је у поједностављеној процедури и обиму објелодањивања информација за мала и средња предузећа. Као у великим компанијама, и мале и средње морају објављивати биланс стања, биланс успјеха и забиљешке (с тим што велике састављају полугодишње и годишње извјештаје, а мале и средње само годишње), док су извјештај о новчаним токовима, промјене у капиталу и годишњи извјештај о пословању остали изван домена стандарда МСП, с тим што је листа стандарда за МСП далеко краћа,

¹³ Н. Смеркар, „Усклађивање националне и међунаодне регулативе финансијског извјештавања малих и средњих предузећа“, *Зборник Економског факултета у Загребу*, Загреб 2009, 92.

¹⁴ Закон о рачуноводству и ревизији, *Сл. гласник РС*, бр. 36/11, чл. 3.

чак 2500 страница.¹⁵ Суштина проблема је у томе што се различито одређује третман у извјештавању малих и средњих компанија у оквиру истог државноправног система. На овако малом тржишту разлике могу одвраћати потенцијалне инвеститоре.

4. ЗАКЉУЧАК

Поуздани подаци о потенцијалном партнеру врло су значајни за успјех и сигурност привредних субјеката. Мали субјекти имају интерне евиденције које могу послужити као доказ одређених чињеница. Велики привредни субјекти излазе из сфере добровољности објелодањивања финансијских извјештаја. Обавеза објављивања произлази из заштите јавног интереса, који постоји када један субјект може угрозити интересе и економску позицију већег броја других лица. Због тога инвеститори морају имати јавно доступне податке о економској позицији великих компанија.

Хармонизација принципа финансијског извјештавања је глобални процес. Европска унија је усвојила одређен број директива, ради хармонизације ове области, с тим што је као почетну тачку хармонизације одредила стандарде Међународног савеза рачуновођа. Интерес јаким привредних субјеката (мултинационалних и транснационалних компанија), па и неких економски најразвијенијих држава свијета, јесте хармонизација ових принципа, како би остварили економску и политичку доминацију широм свијета. Далеко је лакше позиционирати се на страном тржишту ако су правила извјештавања иста као у националном оквиру.

Извијесне тешкоће у примјени МСФИ постоје у земљама бивше Југославије, јер су стандарди обимни, а нису преведени. Додатан проблем представља њихова рецепција у националне поретке, јер је утврђено директно дејство, без обавезе објелодањивања. На крају, ни важећи МСФИ нису савршени, тако да остају многа отворена питања. У сваком случају, треба бити будан и очекивати нове Енроне.

¹⁵ М. Башић, „Међународни стандарди финансијског извјештавања за мала и средња предузећа“, XI међународни симпозијум *Европски пут БиХ у функцији развоја*, *Revicon* 2010, 180 и 181.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Anderson, Richard, *Risk Management and Corporate Governance*, OECD, Paris 2010;
2. Бартуловић, Маријана, *Регулаторни оквир финансијског извјештавања*, Свеучилиште у Сплиту, Сплит 2013;
3. Башић, Мелиха, „Међународни стандарди финансијског извјештавања за мала и средња предузећа“, XI међународни симпозиј „Европски пут БиХ у функцији развоја“, *Revicon* 2010;
4. Васиљевић, Мирко, *Компанијско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2007;
5. Гавриловић, Марина, „Управљање информацијама – модел савременог корпоративног управљања ризицима“, *Финрар* 2014.
6. Гулин, Данимир, Развој рачуноводствене регулативе у свијету и републици Хрватској, <http://web.efzg.hr/dok/RAC/Razvoj%20ra%C4%8D%20%20regulative%20u%20svijetu%20i%20RH.pdf>;
7. Жагер, Лајош, Север Малиш, Сања, Јежовита, Ана, *Што је заиста улога ревизије у садашњим увјетима?*, *Revicon* 2013, <https://www.revicon.info/dokumenti/neum2013/5.LajosZager.pdf>;
8. Мијоч, Иво, *Рачуноводствена начела и стандарди (МСФИ и МРС)*, http://www.efos.unios.hr/arhiva/dokumenti/inf_sustavi_u_rac.pdf;
9. Микеревић, Драган, *Финансијско извјештавање као инструмент корпоративног управљања или као подлога финансијској анализи*, *Revicon* 2010;
10. Смрекар, Николина, „Усклађивање националне и међунаодне регулативе финансијског извјештавања малих и средњих подuzeћа“, *Зборник Економског факултета у Загребу*, Загреб 2009;
11. Станишић, Миле, „Оцјена ефикасности интерних контрола над финансијским извјештавањем“, *Revicon* 2007;
12. Шкарић Јовановић, Ката, „Финансијско извјештавање о ентитетима за посебне намјене“, *Финрар* 2012.

Правни прописи и интернет извори

1. IASB, Conceptual Framework for Financial Reporting, http://catalogue.pearsoned.co.uk/assets/hip/gb/hip_gb_pearsonhighered/samplechapter/KothariCh2.pdf;
2. Закон о рачуноводству и ревизији, *Сл. гласник РС*, бр. 36/11;
3. Гулин Данимир, *Развој рачуноводствене регулативе у свијету и Републици Хрватској*, <http://web.efzg.hr/dok/RAC/Razvoj%20ra%C4%8D%20%20regulative%20u%20svijetu%20i%20RH.pdf>;

4. Мијоч Иво, *Рачуноводствена начела и стандарди (МСФИ и МРС)*, http://www.efos.unios.hr/arhiva/dokumenti/inf_sustavi_u_rac.pdf;
5. *Стандарди корпоративног управљања*, Комисија за хартије од вриједности Републике Српске, Бањалука 2011.

Senior Assistant Damjan Danilović, LL.M.

Faculty of Economy, University of East Sarajevo

FINANCIAL REPORTS OF BUSINESS ENTITIES

Summary

Financial reporting is one of the most important institutes of company transparency. There is neither rule of law nor market economy without good conception in this area. Different changes of market opportunities influence the constant dynamics in the field of financial report. The autor of this paper deals with the term institute of reports and presents the regulation of the European Union regarding this issue as well as the regulations in Bosnia and Herzegovina.

Key words: *Financial reporting; Business subjects; Regulation.*